

Л.І. Юрченко, д-р філос. наук, проф. (НУ ЦЗУ, Харків)
А.С. Міносян, канд. істор. наук, проф. (ХДУХТ, Харків)
О.М. Варипаєв, канд. філос. наук, проф. (ХДУХТ, Харків)

БІОЕТИКА В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Біоетика як сукупність етичних норм і принципів, що інтегрують у єдине концептуальне ціле аспекти класичної етики та новітні тенденції, ініційована та актуалізована бурхливим розвитком сучасних технологій та впливом негативних змін навколишнього становища на здоров'я людини.

Абсолютна віра у силу людського розуму та відкритого ним знання, що панувала принаймні останніх років двісті, втратила свою непохитність. Більше того, людство вже перекоується, що невпинне зростання знань, котрі відкривають простір для здійснення неймовірних донедавна технологічних можливостей, стає об'єктивною загрозою самому існуванню людини як біологічної істоти. ХХІ ст. – це час тріумфу біологічних наук, які дають можливість зануритися в незвідані глибини таїни всього живого, людини передусім. Та вже зараз є очевидним, що цей тріумф людського пізнання, котрий несе, безперечно, позитивні для людського існування колосальні відкриття, уможливує водночас перспективи глобальної катастрофи, спричиненої як нездатністю передбачити всі наслідки новітніх досягнень, так і неспроможністю зарадити негативним результатам людської діяльності щодо природи.

Пошук варіантів виходу з катастрофічних ситуацій традиційно зводиться до розробки нових, більш раціональних технологій, які призводили до нового витка проблем, більш високого порядку.

Можна виділити основні причини, що зумовили актуальність та інтенсивний розвиток біоетики (або біовалеологічної етики) останнім часом:

— якісно новий рівень розвитку нанотехнологій в харчовій промисловості, що поставив перед суспільством безліч соціальних, морально-етичних і правових проблем;

— заклопотаність населення небезпекою, яка виникла, і непередбачуваністю наслідків впровадження у практику недостатньо перевірених нових досягнень біотехнологій;

— недосконалість норм біоекологічної етики і деонтології в пошуках розв'язань проблемних питань здоров'я суспільства.

Поява нових біотехнологій харчової, медичної промисловості активізувала ряд морально-етичних і правових питань, які можуть бути вирішені тільки в ракурсі біоетики.

Сучасна ідея глобальної біоетики покладає за мету досягнення прийнятного виживання (*acceptable survival*) людства, під яким розуміє не лише стійкий розвиток суспільства, а й розвиток здорової екосистеми, забезпеченої елементарними умовами життєдіяльності (продукти харчування, медицина та ін.), створення умов для духовного розвитку людини, котра спроможна взяти на себе відповідальність за своє життя, життя інших людей та майбутніх поколінь, врешті – за всіх живих істот. Для реалізації такої програми людство має не лише усвідомити небезпеку глобальної екологічної катастрофи та демографічного перевантаження планети, а й взяти на себе обов'язки змінити власний спосіб життя, а отже, і світогляд, працювати над покращенням здоров'я, виховувати молоде покоління адекватно цим вимогам та у відповідності до цього розвивати економіку і політику.

Ці фактори обумовили нове концептуальне бачення біоетики як простору діалогу між етикою та технологією і відповідно – як результат синтезу науково-технологічного та етичного знань.

Важливим чинником адекватного сприйняття біоетики як одного з рівнів соціального регулювання харчової, сільськогосподарської, медичної та ін. діяльності - функціонування комітетів (комісій) з етики. Ситуація, що існує сьогодні, дозволяє розглядати етичні комітети у таких аспектах:

- засіб захисту прав пацієнта й окремих категорій населення;
- важливий інструмент юридичної регламентації окремих видів харчової, сільськогосподарської, медичної та ін. діяльності.

Нехтування правами людини на здорове довкілля за минулих часів призвело до неприпустимого концентрування в окремих регіонах виробничих об'єктів, які перенаситили життєвий простір України промисловими відходами, пестицидами, солями важких металів, іншими отруйними хімічними речовинами до концентрацій, які значно перевищують допустимі.

Біоетичні комітети створено Україні на всіх рівнях – національному, галузевому і локальному. Це комітет з питань біоетики при Президії НАН України, комітет з біоетики при АМН України, етичний комітет при МОЗ України і ін. Але сьогодні існує значна розбіжність між біоетичними принципами, які декларуються даними комітетами та національними особливостями їхнього виконання, що створює загрозу соціально-екологічній безпеці держави.